

נס חנוכה ומלכות החשמונאים – בתלמוד בבלי, במסכת סופרים ובמשנת הרמב"ם

רמב"ם (פ"ג מהלי חנוכה ה"א-ה"ג)

הל' חנוכה פ"ג ה"א-ה"ג:

ה"א: בבית שני כשמלכי יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהורות וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם א-להי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנים עד החורבן השני. ה"ב: וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום, בחמישה ועשרים בחודש כסליו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד; ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים - עד שכתשו זיתים, והוציאו שמן טהור.

ה"ג: ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

"על הניסים" (ניאשכנז) ע"פ מסי' סופרים כ"י

על הניסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה: בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו. כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשפיתם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את נקמתם. מסרת גבורים ביד חלשים. ורבים ביד מעטים. וטמאים ביד טהורים. ורשעים ביד צדיקים. וזדים ביד עוסקי תורתך. ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר כן באו בניך לך ביר ביתך. ופנו את היכלך. וטהרו את מקדשך. והדליקו נרות בחצרות קדשך. וקבעו שמונת ימי חנכה אלו. להודות ולהלל לשמך הגדול:

משותף

שבת כ"א ע"ב

מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה

נס פך השמן, ניצחון החשמונאים, חזרת מלכות לישראל "יתר על מאתיים שנים"	ניצחון המכבים, תשועת ישראל, טיהור המקדש וקידוש ה' בעולם	פך השמן -	"הנס" -
"נס" של פך השמן וניצחון החשמונאים בהקשר הרחב של התחלת תקופה היסטורית חדשה, שהמשיכה מעל 200 שנה עם עצמאות שלטונית לעם ישראל משנה מידות פ"ב מ"ג: "פרצות ... שפרצום מלכי יון ..."	תיאור המצב על פי התפישה של ארץ ישראל באותו דור: המקדש, תשועת ישראל, "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה"	פולחן האש בגלות בבל (פרסים); הנס הוא שיהודים מדליקים אש (אך "בשעת סכנה" - בבית; רש"י שם)	הרקע ההיסטורי
ביטול הדת ("ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות"), לחץ כלכלי ("ופשטו ידם בממונם"), ולחץ חברתי-דתי ("ובבנותיהם"), כיבוש והריסת ירושלים ("ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות"), טומאת המקדש ("וטמאו הטהורות")	השכחת התורה והעברת ישראל מחוקי ה'; בקשה לתשועה בימינו "וכן עשה עמנו ... (מס' סופרים)	טומאת הקדש והשמנים על ידי היוונים	המצוקה
ניצחון צבאי ומדיני של החשמונאי הכהנים הגדולים, שהמשיך למשך 200 שנה עד לחורבן בית שני.	ניצחון צבאי של אותו הדור, בזכות הקב"ה בלבד	Ø	תשועה וניצחון
הכהנים הגדולים פעלו, הושיעו את ישראל, והעמידו מלך לישראל.	ציון התקופה והנהגת העם ("בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו... עמדת להם בעת צרתם...")	הכשר על טהרת השמנים (חותמו של כהן גדול)	תפקיד הכהנים
החשמונאים = "העמידו מלך מן הכהנים ..."	מלכות יוון מול הקב"ה = "כשעמדה ... עמדת"	Ø	"עמד"

בני גזונדהייט 'נס חנוכה ומלכות החשמונאים במשנת הרמב"ם' טללי אורות יא (תשס"ד), 137-145